

НАПРЯМ 5. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-252-7-15>

Бірюков Тимур Романович

*аспірант, асистент кафедри підприємництва, менеджменту
організацій та логістики*

Запорізького національного університету;

Науковий керівник: Бухаріна Людмила Михайлівна

доктор економічних наук,

професор кафедри підприємництва,

менеджменту організацій та логістики

Запорізького національного університету

ЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ВІДХОДІВ

Поняття «відходи» є полісемічним та може розглядатися на підставі різних підходів – з огляду на правові засади здійснення операцій з ними, їх екологічні та економічні ознаки. Однозначність щодо визначення терміну «відходи», може бути досягнута шляхом дослідження усіх притаманних йому особливостей та їх суперечностей [1].

Відходи варто розглядати не тільки як поняття з природничих, технічних та геологічних наук, але й як економічну категорію, що виступає у ролі економічного об'єкта, від управління яким залежить розвиток економічних систем як на рівні окремого підприємства, так і макrorівні, а в деяких випадках – окремих регіонів. Тому розглянемо трактування терміну «відходи» в економічній літературі.

Розглядати відходи, з точки зору їх місця в економічному категоріальному апараті, варто з двох позицій: 1) відходи як результат виробничого процесу; 2) відходи як результат взаємодії підприємства

із навколишнім середовищем. Варто наголосити, що відходи як результат виробництва характеризують економічну складову, а відходи як результат взаємодії підприємства з довкіллям – екологічну. Так відходи як результат виробництва в своїх працях розглядає економіст С.Г. Шунтова та визначає відходи як неминучий наслідок виробництва, що включені у вартість товарів та самі стають товаром, тобто специфічним продуктом виробничого процесу, оскільки залучені в структуру системи виробництва, споживання та накопичення [2].

В економічній літературі спостерігається два підходи до визначення сутності відходів як результату виробництва: 1) залишки матеріальних ресурсів, що не придатні для подальшого використання у виробництві; 2) вторинні ресурси. Прихильником першого підходу є економіст О.В. Руденко, яка зазначає, що «у практиці відходами вважаються ті речовини, матеріали та предмети, які власник на час їх утворення або використання не має можливості позбутися у зв'язку з відсутністю відповідних умов і змушений зберігати до певного часу» [3]. Дискусійність такого підходу визначена, в першу чергу, тим що автор не визначає, які саме умови перешкоджають власнику позбутися відходів, та які основні причини, чому він має їх позбуватися. Окрім того не завжди власник відходів змушений їх зберігати, адже відходи можуть відразу відвантажуватися для їх подальшої переробки.

На думку іншого науковця Ф.В. Стольберга, відходи – це невикористані у виробництві продукції окремі компоненти сировини або речовини, що виникають у ході технологічних процесів, і енергія, що не піддаються утилізації в цьому виробництві [4]. Проте відходи – не завжди окремі компоненти сировини або речовини, адже іноді в результаті виробничого процесу виникають зовсім інші речовини, які не можливо ідентифікувати як певний вид сировини.

До прихильників другого підходу (відходи як вторинні ресурси) відносяться Пилипів Н.І. та Максимів Ю.В., які зазначають, що категорію «відходи» можна розглядати з двох точок зору: з одного боку – як вторинні матеріальні ресурси, які можуть бути цінною вторинною сировиною для виробництва певної продукції; а з іншого боку – як втрати, які не підлягають вторинній переробці [5].

Інші автори, зокрема Попова О.Ю. та Зарчанська Є.В. у своїх працях під відходами виробництва розуміють будь-які речовини або матеріали,

що утворилися в процесі господарської діяльності та втратили повністю або частково свої первісні споживчі властивості, однак, можуть застосовуватися повторно у виробництві як вихідна сировина при наявності відповідних технологій, економічної доцільності залучення до господарської діяльності чи поліпшення екологічного становища [6].

Відходи – це не тільки залишки матеріальних ресурсів, але й об'єкт управління господарською діяльністю підприємства, пов'язаний із використанням комплексу ресурсів, який може приносити економічні вигоди підприємству в його подальшій господарській діяльності, або призвести до витрат в результаті здійснення операцій управління ними. З економічної точки зору важливим фактором є врахування шляхів отримання майбутніх економічних вигід від подальшого використання відходів або понесення витрат задля їх знешкодження або утилізації. Мінімізація обсягів відходів на промисловому підприємстві постає важливим внутрішньогосподарським резервом підвищення економічної ефективності за рахунок скорочення витрат на зберігання й видалення відходів, сплату екологічного податку за їх розміщення, а також соціальної відповідальності підприємства, завдяки мінімізації негативного впливу на стан довкілля та здоров'я людини.

Література:

1. Корнякова Н.О. Поняття відходів за законодавством України та Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз. *Право України*. 2004. № 5. С. 149–153.
2. Шунтова С.Г. Організаційно-економічний механізм управління твердими відходами виробництва та споживання продовольчої продукції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.08.01 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища». Одеса, 2006. 21 с.
3. Руденко О.В. Облік і аудит відходів виробництва та операцій з ними на гірничо-збагачувальних комбінатах : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Київ, 2009. 203, [4] арк. – Бібліогр.: арк. 187–203.
4. Екологія міста / Ф. В. Стольберг. Київ : Лібра, 2000. 464 с.
5. Пилипів Н.І., Максимів Ю.В. Економічна сутність та класифікація відходів для відображення їх в обліку на деревообробних підприємствах. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 3(53). С. 201–205.
6. Попова О.Ю., Зарчанська Є.В. Сутність та види відходів в господарській діяльності підприємств. *Научные труды ДонНТУ. Серия : экономическая*. 2009. Выпуск 35-1. С. 87–93.